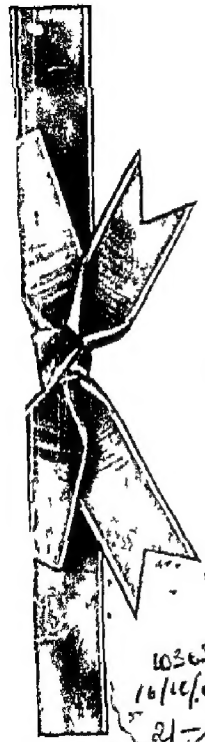

જગતનાં સર્વે જીવોના કલ્યાણાર્થે અહિંસાનો પાઠ પઢાવનાર

મહાત્માજી

દાંડી રસ્તે

10365 પ્રકાશક — રતિલાલ બી. ભાયાણી.

16/10/07

કિંમત ૪ આના

જેને સર્વે જીવાત્મા યાદ કરી રહ્યા છે.

તેમજ મહાત્માજી પોતાના દરેકે દરેક

શબ્દમા જેને યાદ કરી

ગ્રહેલ છે તે!

‘વરમ કૃપાણુ વગમાત્માને અર્પણુ’

કરી યાચુ છું

જે!

મહાત્માજીની ઇચ્છા પરિપુર્ણ કરો.

યાચક—રતિલાલના વન્દન

વાંચક પ્રત્યે—

આવા માધારણ લેખનને કંઈ પ્રસ્તાવનાની જરૂર
હોતી નથી લેખક પોને પણ બાણ છે જે, હું કવી હોવાનો
દાવો કરી શકુ તેમ નથી, પણ જનસમાજને મહાત્માજીના
કોઈ કોઈ શબ્દનું સ્મરણ કનવવા કવિતાના રૂપકમા જતી
વાચી શકે તે માટે સાધારણ પ્રયત્ન કર્યો છે

લી૦ રતિલાલના પ્રણામ.

પ્રકાશક —રતિલાલ બી. ભાયાણી.

સુચેત્ર નાગણુઆવા દાકિસ, મુબઈ, ન. ૨.

સ્વરાજ્ય સંખરસ

પંથ દેહી રસ્તે સંગ્રામ

“પરાધીન નહીં કરતાં, મરી જવું જોઈએ સારું છે;
“શુભામીમાં જીવ્યાં કરતાં, મને તો મોત પ્યારું છે,

માંગણી

“પ્રજાનાં મુખને માટે, કરી અગીયાર માંગણીઓ;
“લખાવ્યો જવાબ એ લાટે, થશે લંગ સુલેહ શાંતિનો,

નિશ્ચય (કટાવ) *

“નહિં જોઈએ આ, પરાધીન રહી, જીવન જીવવું, કહેવાયે છે,
આશ્રમ વાસી, એ કરતા તો, વન વન રજાની, પ્રભુ કૃપાએ,
મળે નહિ ન્યાં, સુધી સ્વરાજ્ય, દેહ દમીને, પ્રભુચરણમાં,
મરી જઈશ પણ, પાછો ન આવું, ત્યાં લગી મારો, નિશ્ચય એ છે,
પગ પાળા થઈ, સંખરસ માટે, મીઠાનો ચોર, કહી સહુને,
હું તો થઈશ, ગરિબ દેશને, ભુખે મારી, લુટે લુટે,

પ્રાર્થના (ગીતિ)

“અરે! રે! ઓ! પ્રભુ, નથી દુખ આ સહન થાતું;
“અરે! રે! ઓ! પ્રભુ, જીવન દુખ મમ આ ગણતું;
“અરે! રે! ઓ! પ્રભુ, સ્વતંત્રતા માટે હું મથું છું;
“અરે! રે! ઓ! પ્રભુ, હવે તો કઈ સહાય કરવું.

નહિંતર:-

આ દેહ પાછો ન આવશે આ આશ્રમ માંહે ફરી;
જો ના મળે સ્વરાજ તો, કઈજા જગતમાં ધરા છે નહિ

પ્રયાણ (રાગ આબ્યું આબ્યું ગાંધીજીનું પુર) તા. ૧૨-૩-૩૦
 વીર ! સત્યાગ્રહીનું સૈન્ય, આશ્રમ પાસ ઉભું રે;
 જન લોક નિહાળેરે સહુ, અરે આ યુદ્ધ ! કેવું રે;
 મહાત્માજીને આપે વિદાય, કમ્તુર બા દીક્ષથી રે;
 “લઈ આવો તમે સ્વરાજ, દીયો દેશ તારીરે;
 પગ પાળા ચાલ્યા મુનિરાજ, પ્રભુજીના જેવા રે;
 સર્વ કોઈ કહે મનમાંજ, અરે ! યુદ્ધ ! કેવારે.
 નથી લાકડી કોઈનાં હાથ, જઈ શું કરશે રે;
 પ્રભુ અપાવે જો સ્વરાજ, વિજય તે વરશે રે;
 માનવ મેદની ચારે દીશ, નજર નહિ પહોંચે રે;
 બાપુ ! પગલે પગલે સ્વરાજ, મન મહીં ઝંખેરે,

અસલાલીમાં-૨ (રાગ ઉપરનો) તા ૧૨-૩-૩૦.

આબ્યું આબ્યું ગાંધીજીનું પુર, ચાલો જોવા જઈએ રે;
 નાના મોટાને બાળ ગોપાળ, જોવા સહુ આવે રે,
 સરી સભામાં કહે બાપુરાય, “ન રેંટીઓ એકે રે;
 “આતે ગામ કેવુરે કહેવાય, પરાધિન ઝંખેરે,
 “આવક આપણી પૈસા સાત, મીઠાં મહીં છુટેરે;
 “એવી જુદી બની સરકાર, મારે બેખ લીધેરે,
 “નહિં મળે જ્યાં સુધી સ્વરાજ, પાછો નહિં આવુરે;
 “આપો તમે સૌ આશીર્વાદ, સ્વરાજ હું લાવુરે,

દોહરા

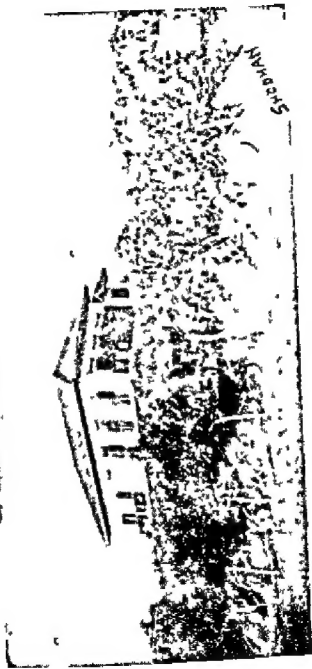
વિદાય લઈ અસલાલીથી, બાપુ ચાલ્યા જાય;
 તારીખ તેરમી માર્ચએ, જન સહુ ભેળા થાય.

સખસ સમ્રોભની કય કુનો પહેલા સખસની સાથે મન ગંગલે

પ્રાથનામા ત તીન થએના મહામાણ ૩ જેમલો ૩૩ કોની જનતામા જનનુ
નિનો જવામામૂળી પ્રગમ થો છે ગ્તા તેમની શાનિ અખડ અન અજોડ છે!

કરકેત દાંડીની ઇતિહાસ

ખાદેખાંમાં-૨ (હરીગીત) તા. ૧૩-૩-૩૦.
 ઉત્સાહ અને આનંદમાં, અહિં મસ્ત સર્વે લોક છે;
 બહેનો હૃદયથી ગાય છે, સ્વરાજ બહેનું આવશે;
 અહિં ગ્રામ્ય જનના હેત, જોઈ મહાત્મા હરખાય છે;
 એ હૃદયના આવેશમાં, આ પંથ સહેલો થાય છે.
 નવાગામમાં-૩ (કટાવ) તા. ૧૩-૩-૩૦.
 નવા ગામ મહીં, જ્યાં જુવો ત્યાં નાના મોટાં, સર્વ કોઈ જાણુ,
 છે ઉત્સાહ, બાપુજીના, શુદ્ધ જાવથી, દર્શન કરવા,
 ટોળે ટોળા, દૂર દૂરથી, આવી પહોંચ્યા, આજે તો અહિં;
 સમાસ્થાનમાં, હૃદયે ગાંધી બાપુ તો, આત્મ બોધ એ,
 સૌને આપે, દાર છોડી, ખાદી પહેરો. વીર બનીને,
 સત્ય પંથ લઈ, આગળ વધરો, પ્રભુ કૃપાએ, સિદ્ધિ આશે.
 (હરીગીત)

“બંધુ તેમજ ભગનીઓ, સ્વરાજ સર્વેને ગમે
 “પણ ભોગ આપે તેવાં વીરલા નજરે બહુ ઓછાં તરે
 “કહીએ જડજને નોકરી, છોડી દીધો સરકારની,
 “પણ ત્યાગ શક્તિ હોઈ ના, ત્યા વાત શી કરવી રહી.
 “દેખાવ નાં કરતાં તમો, રાજનામાં જોતાં આપીને;
 “સત્યની લડત છે આપણી, પ્રભુજી સડૂને તારશે;
 “મારા શરીરમાં બળ નથી, પણ મનખરે મજબુત છે;
 “બંદુક કે ગોળા બધાં, મુજ મન યાદી તો વુઝ છે,
 રોહરા-ઉપદેશ અનુકુળ આપીને, તારીખ ચોક્કસ દીન
 આવ્યું વાસણાં ગામમાં, સત્યાગ્રહિનું સૈન્ય;

વાસણામાં-૪ (દોહરા) તા ૧૪-૩-૩૦

પગ પાળા પથ કોંપતકં, અમ્મ લાગે જે વાર,
જે બાળક લહી સાયમાં, રાખી ખલાપર હાથ,
“અરપશયંતા દૂર કાઢજો, રાખો નહિ મન મેલ,
“અમ્મ તણાં સહુ બાળ છો, માનો એ હંમેશ

માતરમાં-૫ (હરીગીત) તા ૧૪-૩-૩૦

વાસણાં ભુમી તન્નુ સૈન્ય આન્યું માતર ગામમાં,
હિંદુ મુસ્લીમ સૌ એક થઈ, ગાજી રહ્યાં ગુસ્તાનમાં
સૌરહા.

“પકવો શીરને સાટ, મીકુ માર્ગ - બતાવશે,
“જા જે બદલાપુર, પૈસા બચશે આપણા,
“મેળવના સ્વરાજ, દીલમાંથી ડર કાઢજો,
“શુભ હોળી દીન આજ કપડાં વિદેશી બાળજો

હલાણુમાં-૬ (હરીગીત) તા. ૧૫-૩-૩૦.

હલાણુનો રસ્તો થઈ ઝટ પહોંચવા નડીયાદમાં,
રસ્તા મહિં સહુ ગામથી, સત્કાર સૌ કરતા હતા

નડીયાદમાં-૭ (રાગ-આન્યું આન્યુ ગાંધીજીનું પુર) તા ૧૫-૩-૩૦.

આવે આવે સત્યાગ્રહી સૈન, ગાંધી બાપુ સાથે,
જેવા આખાય ગામનું લોક, દરશન ને કાજે,
હવે ઘેલા દીસે સૌ કાઈ, બાપુને વધાવે રે,
સ્વરાજ તણી સૌને હોશ, અદો! ક્યારે આવેરે,
આ તો સાક્ષર કેર છે ધામ, ઉણપ કંઈ ન ગળેરે.
ત્યા ભુવો ત્યાં ઉત્તમ, આનંદથી મ્હાલે રે

પ્રજ્ય કસ્તુરબા ગાંધી

ભારત ઘડતરની રણચંડી.

શ્રીમતી પેગીનપ્પહેન કેપ્પન.

(સોરઠા)

મણે દેવ વિમાન, આવ્યું પૃથ્વી તલપરે,
એમી છગ્ગની માણ, અમૃત વાણી ઉચરે.

(હરીગીત)

“શાંતિ ધરી સદુ” એસશો, તો શબ્દ કાને આવશે;
“આની ચલાની મેદની, દીરી નથી મેં કા દીને;
“મારા અને મમ સાથીઓ, ખાતિર તમો આવ્યા નથી;
“અવરાજ સૌને પ્યારું છે, તો સાંભળો સૌ ધ્યાનથી.
“શક્તિ નથી મુજમા કશી, આશીર્વાદજ માંગુ છું;
“સ્વરાજ તમ વીણુ નહિ મળે, તે માટે હું તો ધાયુ છું,
“સરદાર વલ્લભ કેદમાં, એ દ્રણના માટે અરે,
“તોયે પટેલો ના તજે, પરં નોકરી ઉપર મરે.
“સાક્ષર તણું આ ધામ છે, નહિ નામ એ કંઈ બોળશે;
“માતા ભગિની વીર સદુ, કપડાં વિદેશી ત્યાગશે
નરીમાન પણ નડીયાદમા, ગાન્યા વિનાની ના રહ્યાં
એ ચાર શબ્દો હૃદયથી, ઉપદેશનાં એને કલાં.

બોરીયાવીમાં-૮ (કટાવ) (દાહા) ૧૬-૩-૩૦

સલાતણે રચળ, વૃધ્ધ ડોરીમા, આવીછડું હું, દરશન કરવા,
“આપુછ કહે, બેવા બેવું, નથી રહ્યું કંઈ, મારામા તો,
“સેવા કરની, ધમ’ મુજ એ, અક્ષાત્કારથી, રાજનામા,
“નહિ” એ શોભે, પ્રભુ વૃપાએ, વીર બનીમે, ત્યાગે ત્યાગો
“ન્યારે આવશે. આપણને ભાન, ત્રીમ કરોડ છછએ માનની
“ઉધડશે ન્યારે આપણી આંખ (ત્યારે) એક લાખ શું કરશે અહિં”

આણુંદમાં-૯

(હરીગીત)

૧૬-૩-૩૦

“આણુંદમાં આનંદ મેળવવા, નથી હું આવીઓ;
 “બુળ કાકરી એ ધર્મ સમગ્ર, આવીયાં સૌ સાથીઓ;
 “પૈસે થકી કંઈ નહિ સરે, કદી રેલ આવે તે તણી;
 “નિશ્ચે સમજળે પ્રાણુ જાય, અરે વચન ન જાયે ફરી,
 “વ્યાપારીઓ વ્યાપાર છોડી, દેશની સેવા કરો;
 “લણુતર લણુશે એ સમે, જ્યારે તમે સિદ્ધી વરો;
 “સવીનય ભંગ હુતો કરીશ, પણ ના તમે તે ભુલશો;
 “ચારે દિશા આ હિન્દની, ખાકી નવ એકે રાખશો;
 “પોલા નમેને રોકે તો તો, બ્રહ્મ વાક્યજ એ હવું;
 “આજે તો શુભ દીન છે, નકી હૃદયથી જાણવું;
 “થઈ છે હિમાલય બુલ જેવું, નહિ કહે આ ડોસલો;
 “નખી સમજળે આજ તો, છે આખરીનો ફેશલો,
 “આનંદ મારે હોઈ નાં આણુંદ તમારા માટ છે;
 “મારા નશીબે તો લખાણી છે ખરે પગ વાટ એ.

નાપામાં-૧૦

(સોરઠા)

૧૮-૩-૩૦

આજે અહિં સૌ લોક, આનંદમાં બહુ નાચતાં;
 બાપુ આવે આજ, નાપા કરે આંગણે,
 “વસ્ત્રલ અહિં હુંડાય, તોયે પટેલો ના તજે;
 “આતે શું કહેવાય, કરતા આવી નોકરી,
 “ચોવીશ ફરી સાલ, બુલ્લી ના બુલાય તે;
 “સેવા કરી તમ માટ, તેથીજ વસ્ત્રલ સાંભરે.

બોરસદમાં-૧૧ (હરીગીત) તા ૧૮-૩-૩૦.

સભા મંડપની વીધે બહુ મેદની આજે મળી,
ન્યાં ન્યાં જીવો ત્યાં નજર આજે એકના ઉપર ફરી
બાપુ તણાં તો બોલ સુણી હૃદમાં સહુ નાચતા,
મળશે હવે સ્વરાજ જલ્દી મુખ એવું ભાખતાં
“પટેલો તજો પટલાઈને, સત્તા તમારી નહિં જીવે,
“કરો છો તમે જે જી‘મથી, ભાઈઓ તમારા તો રવે
“નહિં ન્યાય જેવું દેશમાં, તેનાં તમે હાથા ખન્યા,
“હું‘ટાની તમ આ દેશને, જીવો જીખ બેળા છે ક્યાં
“ઈતિહાસકારો તો કહે, દરા કોડ જીખે અહીં મરે
“પરદેશી સત્તા ચુસી ! ચુંમી ! પેટ પોતાના ભરે
“અણુસમજમાં ગુણ ગાન, હું સરકારના કરતો હતો,
“ભ્રમણાં એ મારી ભાંગતા, મેં પંથ લીધો સત્યનો

રાસમાં-૧૨ (દાજ ચોતાલ) તા ૧૯-૩-૩૦.

બાપુજીનું સૈન્ય આવ્યું ગશમા. અહિં હું‘ટાણા છેજ વલ્લભભાઈરે
બાપુજીના વેણુ લાગે સોંસરા, તમે છુડાવો એજ વલ્લભ ભાઈરે.
“છોડો ધરખાર માયા વેગળી, અને લીધો તમે બહારવટાનો ભેખરે
“ખીકું પકવજો ધરધર હોંશથી, તો અસાન્ય આવજે વ્હેવું ધેરરે

દનકાપુરમાં-૧૩ (ગોપાઈ) તા ૧૯-૩-૩૦.

રાશ ગામને કરી પ્રણામ, સૈન્ય આમળ આપ્યું નય.
જીમેલ ગામ છે રસ્તા માલ, દરશન માટે સૌ આવે ત્યાય
વૃધ્ધ ડોશીમાં આવ્યાં એક, આપ્યા કુંકુમ શ્રીદળ બેટ;
લઈ આવો તમે સ્વરાજ, પ્રજા સાથે તમાગ કંજ.

‘આપો તમે સૌ સ્વરાજ્ય સેવા કરશુ રાખીને યાદ,
નહિ મળશે જો સ્વરાજ તો દેશ પછી આ રાજ
આની પહોંચ્યા સૌ કનકાપુર થાક્યા પાક્યા સર્વે સૂર
તોય આપ્યું લાલચ આ ગામ, પછી લીવો બાપુએ વિરામ
કારેલીમા ૧૪ (સોરઠા) તા ૨૦-૩-૩૦

મહી નદીને તીર બાપુનું સૈન્ય આવતા
ઢરી દોરી તૈયાર, સામે પારે લઇ જવા
કીચડ નદીની માથે રાત્રી તણા અધિકારમાં
કાલવમય પગ થાય તોપણ ચાલે ઉલટમા
આવ્યા જવાહીર લાન બાપુજી ને ખેટવા
લઇને આસીવાંડ, જાવે છે રણ ખેલવા

(હરીગીત)

જે પટેનો તજો પટલાઇ ને મુખીયા તજો મુખીપણ
તેમજ તજો સૌ રાવણા આજે તમાર સવળ
હુટાય છે આ દેશની લક્ષ્મી બંધી પરદેશમા
તોયે તજો ના મોહને કાપડ નિદેશી લાવતા

ગજેરામાં-૨૫ (હરીગીત) તા ૨૧-૩-૩૦

સ્વરાજ્યને ઘોડે ચડી આ મો તમારા મુરમા
‘આ ધર્મનું છે યુદ્ધ નેમાં બેઠ લાવજ દોઢનાં
મીઠા તણા, કર રાહસી છે આપણી ઉપર અરે
તેથી જનનાપુરે જઈ મીઠું પકાવીશ હું ખરે
તેવી રીતે તમ પકવજો નદી ગામની અહિં પાસ છે
‘સ્વરાજ્ય વહેતું લાવવા સૌના હૃદયમાં હોસ છે

ડગલે ડગલે સ્વરાજ્ય • ૫૭૫

ગાંધીજીને પગલે ગામડાંઓ પાવન થાય છે ।

ભારતનો ભાગ્યવિધાતા

બાપુ ભોજન કરે છે.

અણખીમાં-૧૬

(હરીગીત)

તા. ૨૧-૩-૩૦.

“અણખી અણગી નહિ” રહે, અવરાન્ય કોને ના ગમે,
 “મુખીના હૃદય પલટા ચક્રી, સહુ બંધુઓ તેને નમે,
 “અધિકારીઓ અધિકારના મદમાં દબાવી ના શકે,
 “પણ બંધુ ભાવે મદદ માગે કોઈ ના નવ કહી શકે.
 “ખાદી સજી દાર તમે તેમજ મીઠું તમ પકવજો.
 “નફી સમજજો સત્યથી, નવયુગ આવ્યો જાણજો.

જાણસરમાં-૧૭

(મનહર)

.. ૨૨-૩-૩૦.

‘કોંગરેશ કમીટીની, મીટીંગ ખોલાવી અહી,
 વિચારોની આપવેથી, કાય સિદ્ધી સાધશું;
 “ખાપુજનાં ખોલ સહુ, કાપદાનો લગ કરી,
 સ્વસંજ્ઞના મંગળનું, મુરત વધાવશું
 “દેશ તણા દિત માટે, રાજનામું આપી દઈ,
 ફરી તમે ખેસશો તો, કેમ કરી શાવશું,
 નાંખો દેશ જોઈ ગ્લો, આજે ગુજરાત પર,
 કરીને દેખાડો સહુ, રાજ્ય આમ શાવશું

આમોદમાં-૧૮

(ચોપાઈ)

તા. ૨૨-૩-૩૦.

“ખાપુ આપ્યા આમોદ ગામ, જોવા ઉલટયુ આખું ગામ;
 સભા ગાજી રહી છે આજ, જાણે ખાપુનું બેઠું રાજ.
 “પાસ પૈસાના મીઠા પર, દસ આનાનો માંખી કડ;
 “હુટે એવી રીતે સરકાર, અવિો સંન્યતો કારોઆ
 “હિન્દુ પારસીને મુસ્લિમ, કરો સંપ અધી સહુ કોમ;
 “તેથી કામજ સિદ્ધી થાય, દુખ દેશના ફરજ થાય.

બુવામાં-૧૯

(હરીગીત)

તા. ૨૬-૩-૩૦.

“જે ગામમાં હું જાઉં છું, સહુ લોકની ઇચ્છા થકી;
 “આ ગામમાં દેખાય છે, કંઈ બેદલાવ વડીલથી.
 “વધ” સાઠ ઉપર મુજને, અલિલાય છે યુવક તણે;
 “માટે વડીલો સાચવો, લઈ સાચ આજે સત્યનો,
 “છાપા મઢી” તો છાપનારા, ગાળ લાડે છે સદા;
 “તેવી રીતે તમ મારશો, તો સુખ માનીશ સર્વદા,
 “વડીલો થવું નથી સહેલ હાંધ વડીલ કેમ થવાય છે;
 “કેરે સદન શકિન જે નરો, તે વડીલ તો કહેવાય છે.

સમનીમા-૨૦

(દોહરા)

તા. ૨૩-૩-૩૦.

બુવાથી સમની જતાં, ખેડુત મારગ માંય
 દરશન બાપુનાં કરી, મન માંડી દરખાવ
 સમનીમા સુખ દુઃખનો, આવ્યો સોમજ વાર
 બાપુજીનાં સૈન્યમાં, માંદા થયા દશ બાર

ત્રાસસામાં-૨૧

(સોરઠા)

તા. ૨૫-૩-૩૦

“મારે નથી કંઈ બેદ, મારે મન સાં એક છે;
 “નહેતું” આમંત્રણ, તેથી કયમ કરી આવીએ,
 “હાંડી” કેરે ધામ, મુસ્લિમ ધરને આંગણે;
 “કરમું” મરીનય બાંગ, ત્યારે ત્યાં સાં આવજો,
 “મદુ” દિન્દીને માટ, મારા માટે કંઈ નથી;
 “શા” માટે વનવાસ, આજે હું તો બોમવું,
 “યદ” મયા છે બદુ રાગ, આના જેવી કુંટ તો,
 “કુટ” દરીયા પાર, ભારત ૧૨ ધન તો,

કરોલમાં-૨૨

(સોરઠા)

૨૫-૩-૩૦.

“કાંગ્રેશે બહુ દીન, મીઠાં કરાં કરણે;

“જીધી અરજ બહુ વાર, તોયે કોઈ ન સાંભળે.

“કરશું સવિનય ભંગ, મરશું પણ નહિં મારશું;

“લખ તણાં શું ગીત, આજે અહિંયા શોભશે.

ભરૂચમાં-૨૩ (રાજ આવે આવે બાપુજીનું સેન) ૨૬-૩-૩૦.

ભાંડુ ભાંડુ તોયે છે ભરૂચ, ઉણપ નહિ રાખેરે;

સેવાશ્રમ બન્યું યાત્રાનુ ધામ, દરશનને કાળેરે,

માનવ મેદતી બહુ ઉલરાય, સૈનીક પણ સાથેરે;

આબ્યા સિંધથી વીરો છે પાંચ, જોડાવાને માટેરે.

“બાપુ કહે નથી હમણા કામ, જાઓ વિદ્યા પીઠમરે;

“કરીશ જ્યારે હું મારો હુકમ, હાજર તમે યાજેરે,

સભા મંડપ ગાજી ઉઠ્યો આજ, મેદતી નહિં માંભેરે;

આવી પ્હોઝ્યા સરોજ અબ્યાસ, મીસ તૈયમ સાથેરે

મંગળા ચરણ કરે સભામાય, ખરે ભાઈ દીલથીરે;

રઘુપતિ રાધવ રાજા રામ, હિંચારે મનથીરે;

મીસ તૈયમને ઓંકારનાય, સભા મહિં ગાજેરે;

ભોર ભાઈ મુસાફર જાગ, નિંદ નહિં શોભેરે,

ચંદુભાઈ કરીને સત્કાર, આશીર્વાદ માંગેરે;

“બાપુ કહે લેવા આવ્યો છું હુંજ, તમારી રે પાસેરે.

“ગામે ગામ ફરીને સહુ પાસ, આશીર્વાદ લીધા છે;

“તેતે યજ્ઞ જાય મોટો એક પ્હાડ, દાંડી સુધી જતારે,

“ગમે તેવું હોય રાક્ષસી રાજ, ટાડું બોળ થાયેરે;

“એવા આપો સહુ આશીર્વાદ, નહિ બુલાયે રે,
 “મુસ્લિમ બન્ધુનો પત્રજ એક, આજે અહિ આવ્યો રે;
 “તેમા લખે મુને સ્વરાજ, અકેલા થું લાવશેરે,
 “મારે મન તો હિન્દુ મુસ્લિમ ને પારસી સાથેરે,
 “તેમજ ખ્રિસ્તી તણા સૌ બાળ, મારે તો માથેરે,
 “નથી સ્વપ્નમા મુને વિચાર, અકેલો હું જાવુરે,
 “મારે તો જોઈએ સવને સાથ, સ્વરાજ હું લાવું રે,
 “તમ કરતા અધિક જે બળ, પ્રભુનું હું યાચુ રે;
 “તેથી મળે પુરત સ્વરાજ, રહે નવ કાચું રે.

(હરીગીત).

“હિન્દુ મુસલમાન પારસી, અખ્યાસ જેવો સાથ છે,
 “તેમજ કુમારી બાળ મારી લાકડી થાવા કહે.
 “છે આવો રડો સાથ તો પરવા પછી કોની કરે,
 “જો ના મળે સ્વરાજ તો, હુબી સમુદરમા મરે,
 “અવીદાન નીચુ સત્યામઘી, નવ જીતશે આ જગતમા,
 “અવીદાન આપો વીરતો, પ્રભુજ રહેશે સાથમાં.

(સોરઠા)

“બાપુ” હું તમ પાસ, સાચા આશીર્વાદને,
 “મળજે પ્રભુનો નાદ, એમાંથી નમ્રીજ તો
 “દશ દશ વરસે આજ, સ્વરાજ્ય ફેરાં કારણે,
 “દેતાતાં કંઈ માળ, છુટો અમને રોકતો
 “કરતા રાતી આજ, મારા ઉપર એ સમે,
 “આજે દેજો માથ, આ છે આખીર દેસનો

મહાત્માજી તકલી કાંતે છે, અને

મુંતવે નાનલે ચગાજ, " તકલી કાતી ચિદ્ કરે છે!

મહાત્માજી કંઠડીની ભૂમિને ખાવનું કરે છે !

અકલેશ્વરમાં—૨૪ (મોરદા) તા ૨૬-૩-૩૦.

નર્મદા કેરે તીર, સામે તીરે લઈ જ્યા,
કરી હોડી તૈયાર, બાપુ એમા બેસતા
કસ્તુરબા પલુ સાથ જાણે રામ સિધાવતા
જના પેલે પાર અકલેશ્વરને આગણે

(ઓપાક)

‘હરી સલામા કહે બાપુરાય, ન હોય બેઠ હવ તો જરાય
‘પક્ષા પક્ષો હવે નવ હોય, આજે હિન્દી છે સર્વે કાષ
‘દાર દૂર કરજેને લાઈ, એમા લક્ષ્મી લુટાઈ જાય
‘રાજપીપળાનુ સુણી નામ દાર તણુ બન્યુ છે ગુલામ
‘કર પાણી ઉપર તો લેવાય, તેની રીતે પસ્ત લુટાય
‘ચારે કારથી કરતી જાગ રાખ્યા મોટા છે રે ખચાળી
‘જુનશો નન કવીએ ખાદી, ચારે દેશની આનાદાની
‘લાખો કરોડો ગુમાવી દઈ, બેઠા લમણે હાથને દઈ

સંમેદમાં—૨૫ (હરીગીત) તા ૨૭-૩-૩૦.

‘સંમેદની નર નારીઓ, ર છે તમારે આગણે
‘તોયે પરાધિન કા બનો, સ્વરાજ્ય હ્યોને તાતણે
‘દાર તણા દર્યો ધણા, દેખાય છે આ દેશમા
‘ન્યા ન્યા નજર મારી દરે, દેખુ વિદેશી વેશમા

માંગરોલ—૨૬ (દોહરા) તા ૨૭-૩-૩૦

સંમેદથી સૈન્ય ઉપડી, આગળ ચાલુ જાય
રસ્તામાં બેઠ બાબુએ કાગમા અગ્નાય
કેડી પલુ બહુ સાકડી, જુને તો લપગાય

ના- બાપુજીનું સૈન્ય એ, મારગ હિતરી જાય
 નામ નાનકડું તોય પણ, બાપુ કહે સૌ ભાઈ
 “સપ કરીને ચાલશું, તો મીઠા વેરા જાય
 “ધીરજ નહીં જોતા તમે, જો કદી હું પકડાવ
 ‘મીઠું પકવજો જઈ તમે, પછી ભલે જઠકાવ

રાયમાં-૨૭ (મદાકાતા) તા ૨૮-૩-૩૦.

બાપુ આવે, નગરજન સૌ, હપ્તમાં મસ્ત થાયે
 ભાગોળે જૈ, ફનીત હૃદયે કુલડે તો વધાવે
 એ દેખીતે, કુટીલ જનતો, કુખ પામે અતીશે
 છે શુનામી, સમજ પણ તો, નોકરી ના તળશે
 ‘આજે આહી, મનન કરવા, લોક ભેળા થયા છે
 “તેવી રીતે, નિમક પકવી, હાંકલે સર્વ ધાજો
 ‘માગુ છું હું, જરૂર પડવે, ટાંચણી એક આજે
 “જાપાવાળા, ખચીત લખશે, પારકા દેશની છે
 “તે માટે સૌ, પગભર થતા, શીખશે ભાઈ કમારે
 “લુટાની છે, જગતભરમાં, લાવશે એજ ન્યારે
 ‘તે વેળાએ પુનિત પગને, હિંદમાં એ ભરાશે
 “જાતાં જતા, જરૂર કહું છું, જુનમાં કેમ જાશે

(સોન્ઠા)

“કાતે ચઢુભાઈ, તેની રીત સૌ કાતજો,
 “લઈએ મીઠું એમ, માગી જે રીત લાવતા
 “સુધ” અને વળી ચંદ્ર, ન્યા સુધી છે આ જગતમાં,
 “ત્યા સુધી રહેશે રાજ, શુદ્ધી જાજો એ હવે.

ઉમરાળીમાં - ૨૮

(ચોપાઇ)

તા. ૨૮-૩-૩૦

સુરત છલ્લાના પહેલે ગામે, પત્રકારો પોઝ્યાં તે હામે;
ઉતારો દોઢો ગામની બહાર, જોવા ગામ થયા તૈયાર.
નાનું ગામ મળે નહિં કાંઈ, જુએ પેટમાં કંઈ કંઈ થાય;
ખુંદી વળ્યા આખું જામ ગામ મળે પાશેર મમરાનું નામ.
પાંચ ભાગે લીધાં એ વહેંચી, એના ઉપર પાણી દીંચી,
આવી પોઝ્યા સમાને ઠેકાણે, બેસી ગયા લખવા તે ટાણે.

(હરીગીત)

"કહેશે કદાપિ કાંઈ જાણુ, સાડેજ બુધ્ધી નાહી છે;
"વળી સાડ ઉપર એક વગે, યાત્રા કંઈ જાણુ છે.
"કરી કુચ આ જુદો વળી તે, ધાડ કેવી મારશે;
"તેત્રીશ કોટી જન હૃદય, પ્રમુજ વમેતો તારશે.
"કરશે તમે નહિં કાંઈ જાણુ, વીરસદ પટેલની જેમ તો;
"દેશે દગો તો જાણુજો, થઈ જશે મારા રામ તો.
"દસા તણાં દરબાર જેવાં, બોગ ન્યારે આપશે;
"નકી સમજજો તે સમે, સ્વરાજ્ય ધરમાં લાવશે.

એરમાણુમાં - ૨૯

(હરીગીત)

તા. ૨૯-૩-૩૦

"ચુકુળની રીતી પ્રમાણે, વચન સૌ જાણુ પાગજો;
"તારીખ જીને દીને, મીકુ પકવવું ધારજો.
"જીતી તણાં આ લેખ છે, નહિ એ ફેરે કે દીન તે;
"નકી ફતેહ છે આપણી, યાશે વીજ્ય તો તે સમે.
"સુનર તમે સૌ કાંતીને, કપડા બનાવો તે તણાં;
"દારને ટાળો દેશી, સુખીયા તમે યાશે ધણાં.

ભરગામમાં—૩૦

(હરીગીત)

તા. ૨૬-૩-૩૦

"ઉપદેશ તમને શું દઉં, કબુલ કરાવવા માગું છું,
 "કંઈ દોષ હોયે આપણા, તે તો બનાવી હું દઉં.
 "કરીએ બીજની વાત પણ, નવ આપણે તો મુધરીએ,
 "લખપુટ ખર્ચ કરાનીને, મેંવા કરી નવ ધારીએ.
 "નારંગી તે ઘી દુધનાં મુજ માટે ખર્ચ ના કરો,
 "કરી લાછટ હેલ બરાવ જેની મુખ મારે શું લુવો.
 "કરેં અંખનાં સ્વરાગ્યની, કદી મોત મારે આવશે,
 "કરી નહિં કરેં મમ આશ્રમે એ વાત સાચી છે ખરે."

સાંધીયેલમાં—૩૧

(હરીગીત)

તા. ૩૦-૩-૩૦

"સરદાર પણ કહેતા હતાં, મમ નશીબમાં નહિં જોલ છે,
 "પુહો તમે જઈ જોશીને, આ જોલ છે કે મહેલ છે.
 "જે દોષ હોયે આપણાં, તેને તમે નહિ હાંકશો,
 "જે હાંપીએ તે આપણે, તેમાં બીજનો વાંકશો.
 "કાપડ તણાં વેપારીને, નવ છુટ હોયે આ સમે,
 "પરદેશ જાયે ધન લુંટાઈ, તેજ મુજને ના-ગમે.
 "મુમાત્યુ રાજ જ આપણે, વ્યાપારીના વ્યાપારથી,
 "વ્યાપારીઓ એ લાવમે, સાચા બનીને સારથી"

દેલોડમાં—૩૨

(હરીગીત)

તા. ૩૦-૩-૩૦

"મહા સમી એ લાછટથી, જે ધ્યાન પૂં તો થઈ જતો;
 "જેખી મનોમી ગામની, દુખી ખરેખર મન થનો.
 "કંઈક જનતો મુખે મડે, દુઃખ અહિં આ પીવ છું;
 "પણ શું કરેં આ પેટ પાણી, તે થકી જડ બીવ છું."

છાપરા સાડામાં-૩૩

(હરીગીત)

તા. ૧-૪-૩૦

નગર અમદાવાદથી મીલ માલીકા અહિં આવતા,
 તેમજ વળા સુરત તણા કંઈક સાથીઓને લાવતા.
 જપનાદ ગાળે ટ્રેનમાં, તેમજ વળા સ્ટેશન પરે,
 આપુ! સભામહિં કાંતતાં, તકલી રૂઢેરી ફેરવે.
 “જેને અનુભવ જેલનો, તેવાંજ મારા હાલ છે;
 “રાખે સમીતિ જે રીતે, તેવીજ મારી ચાલ છે.
 “વળા કોઈ કહે આપુ તમે હુંટાઈ વહેલેરા જશો;
 “તદ્દી રહો છું હુંજ પોતે એવું તમે નહિ છાપશો.
 “આ ગામમાં નહિં રેંટીઓ, દીડો ન ચાલુ એક મેં;
 “મુજ માટ કરતાં માંગણી લાવ્યા સુરતમાં જઈ તમે.
 “વળા આપણા પૈસે મીઠાને, માટી માંડી મેળવે;
 “ખાશે નં ખાવા નહિં દીએ, એવી રીતે તો ફળવે.
 “તેથી તમે સૌ બધુઓ, લડશો મીઠાને કાજ રે;
 “મળે છો જલે એ જેલ તો, જાળો તમે તેમાંજ રે.

સુરતમાં-૩૪

(હરીગીત)

તા. ૧-૪-૩૦

સુરત તણે તો આંગણે, આજે પધારે મહાત્મા;
 ખુશી થાય છે નરનારી સૌ તેનાં હૃદયનાં આત્મા.
 જાળક અને વળા જાળકી, લઈ હાય માંહે વાવટા;
 પ્રમુજ પધારે આંગણે, સ્વરાજ વહેલું લાવતાં.
 તાપી તણાં તો તટ પરે, મહા મેદની માનવ તણી;
 ઉભરાય ચારે કોરથી, સાચા હૃદયની લાગણી.
 “સુરત તણાં આ શહેરીઓ, કંઈક શાત ચાવે અ સમે;

“ધોંધાદ આઝો નહિં કરો, નહિં સાંભળી શકશો તમે.
 “સ્વાગત કર્યું છે અમ તથ્યું, આહાર સૌનો માતું છું;
 “નકી તમારા પ્રેમમાં, પ્રભુજી વસેલો જોઈ છું.
 “મીઠાં મહીં તો હુંડતી, સરકાર આજે આપણી;
 “રાખી ખરચ મોટા બહું, કરતી પ્રજાની કાપણી
 “પ્રભુ પાસ હું તો ઇચ્છતો, કર પ્રાથનાં હું જે સમે;
 “નહિ જોઈએ આવું રાજ્ય તો, દુઃખીયા બહુ થઈએ અમે.
 “તેવી રીતે તમ યાચજો, સૌ બંધુ સાચા દીલથી;
 “નહિ મારશો મરતાં શીખો, તો સ્થાય કરશે એ નકી
 “નાખ્યા ગુલામી મુજ તો, તાપી નહિના તટપરે;
 “ઉજેડ્યું પણ અહિં થકી, એ વાત સાચી છે ખરે.
 “અલખેલી નગરી હિન્દમાં, આ સુરત શહેર બલાય છે;
 “જહેનો તણાં કપડાંજમાં, બહુ ધન અહિંથી જાય છે.
 “દાર અને કાપડ મીઠામહીં, નેવું પર એક જાય છે;
 “તે ભેટ આપી સેવેને, આ સંધ અહિંથી જાય છે.

(ચોપાઈ)

બાપુ આ'યા લઈને વિદાય, જોવાં પુર બધું ઉભરાય.
 પુષ્પ તણી વૃષ્ટીઓ થાય, બાપુ પાછળ સેના જાય.
 ચારે દિશ થતો જે જે કાર, માનવ મેદની હારોહાર.
 બાપુને નથી કંઈ દરકાર તે તો ચાલી રહ્યા એક ધાર.

(દાહરા)

તારીખ પહેલી આજ છે, દિન રહ્યા છે ચાર
 ‘દાંડી મામે મહોંચશું’, પહોંચાડે ‘કીરતાર

ભારતમાતાની મુક્તિ કાળે, આપુલે

THE VOL. 11

ANDHERI

સમગ્ર તો આશ્રમ છેડી પગલાળા નીચી પડા છે

ભાગ્યમુકિતનો સરદાર

પાકલ કરે છે

ડીંડોલીમાં-૩૫

(હરીગીત)

તા. ૨-૪-૩૦

“આ ગમમાં જે પક્ષની મેં વાત સાંભળી જે સમે,

“જવું કે ના જવુંજ એ, વિચાર કરતા તા અમે.

“છપ્પએ અમે તો લાલચુ, નવ જુલોએ કે ગામને.

“મળશેજ નહી કંઈક પશુ, રાખી હૃદયમાં હામને

“અહીં આવતાં તમ સંપ જોઈ હૃદયમાં રાજી થયો,

“કરશે મદદ દઈ સાથ તો, સમજે મીઠાનો કર ગયો.

“મુજ હાથમાંની લાકડી, નથી મેં જિગમી કે દીને,

“પ્રભુજ વસે જે હૃદયમાં, તો બીક કોની છે મુને.

ચાંચમાં-૩૬

(દોહરા)

તા. ૨-૪-૩૦

ડીંડોળાથી કૂચ કરી, બાપુ ચાલ્યા જાય.

રસ્તામાં સૌ આમ્મજન, દરશનથી હરખાય.

આવી પહોંચ્યા વાંઝમાં, રાત પડી તે વાર.

મસાલ લઈને હાથમાં, કરી રવાં સત્કાર.

“બાપુજ કહે શીખજે, ભાઈ કુંવરજ જેમ.

“મસાલચી થઈ આપણે, કામ કરીએ તેમ.

“નાના ગામની દોલતો, પરદેશમાં ધસડાય,

“રેલ તણી તો ગાડીઓ, ચુંસીને લઈ જાય

ધામણમાં-૩૭

(દોહરા)

તા. ૩-૪-૩૦

ધામણ ગામે આવતાં, સૈનીક સહુ જે વાર;

સલામહિં સંભારણાં, ભુલે નહિં તલભાર,

“દક્ષિણ આફ્રીકા મહિં, મુસ્લિમ બધું સાથ;

“લડત ચલાવી તે સમે, ફતેહ મળી સંગાય.

નવસારીમાં-૩૮

(હરીગીત)

તા. ૩-૪-૩૯

બાપુ તથાં તો દરશને, બહુ દુરથી અહીં આવતા.
 દેખાય ચારે કોરથી, સહુ હમે માંહી નાચતાં.
 તોરણ પતાકા ઉડતી, વળી પુલ વૃષ્ટીએ થતી
 દેખાવ આવા ભેધને, અહિં દેવ સૃષ્ટી લાગતી.
 કુધીયા તળાવની પાંસ તો, આજે સલાનું સ્થાન છે.
 સહુ આવતાં જન સર્વ જોને દેશનું અભિમાન છે.
 "સ્વાગત કયુ" છે સૌ તમે, નહિં જુલો જાણે એ કદી.
 "દેખાય છે આ ગામમાં, દાર તણી મોટી બધી
 "તેમજ બહુ દેખાય છે, વ્યાપાર કરતા પારસી.
 "છોડી દઇ ધધો અને, ચાવો તમે તો સાહસી.
 "દાદાબાઇની પૌત્રીઓ એ દેશસેવામાં મથે
 "તેવી રીતે તમ સર્વ બધું જાવ આજે એ પથે.
 "વ્યાપાર આપણુ દેશનો, પર હાથ તો ચાલી ગયો.
 "કંગાલ ભારત દેશ તો, ચારે દિશામાં યઇ રહ્યો.
 "તેથીજ હું સ્વરાજ લેવા, અહિં ચડી તો જાઉં છું.
 "જો નહિં મળે તો જાણજો, સાગર સમાધી હું લઉં.

વેનલપુરમાં-૩૯

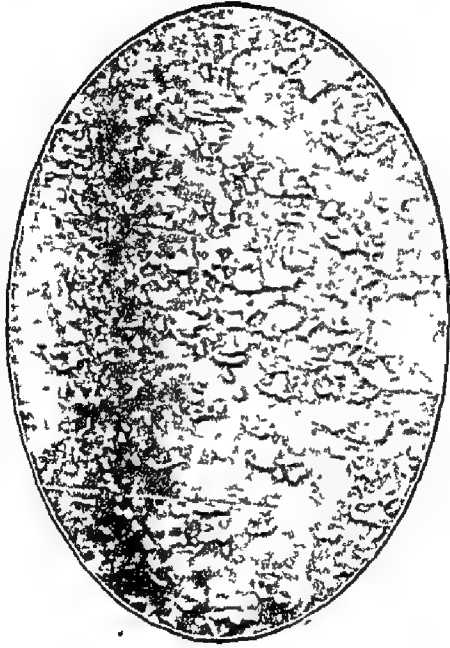
(સોરઠા)

તા ૪-૪-૩૯

સલા મંડપની માંચ, બાપુ આવી બેસતાં
 જય જય ત્યાં ઉચરાય, આનંદ અશ્રુ લાવતાં.
 "અહિંથી, થોડે દૂર. દાડી ધામે પહોંચશું"
 "વચમાં એકજ પુર ભાષણુ દઇને છુટશું".
 "રહનામાની દોર, વધતી આગળ જાય છે.

ભરૂચમાં મહાત્માજીનાં દર્શનાર્થે

આનંદસાગર ઉલટગોછા

धर्मधाम धरासुखाना वयोवृद्ध सेनापति

श्रीयुग व्याख्य स तेऽमृतं देऽयो काले ७

"ધારા સભાનો તોર, વળતા પાણી થાય છે.

"પણ પાછાં નવ કોઇ, જાશે એવાં આંગણે.

"ત્યો સાચું સ્વરાજ, સુતર કેરે તાંતણે.

"દાંડી કેરે ધામ, ઉમણીએ નવ આવશો.

"આવો સેવા કાજ, ખાદી અંગે ધારજો.

કશાદી મટવાડમાં-૪૦ (ચોપાઇ) તા. ૪-૪-૩૦

મંડપ બાંધ્યો ઉતારા માટ, બાપુજીની જોવાયે છે વાટ.

સભા સ્થાનને માટે મેદાન, ત્યાં તો ફરકી રહ્યું છે નિશાન.

આણું બાણુંનાં ગામના લોક, આવી પહોંચ્યા છે રાખીને નોક.

માનવ મેદની અહિંયા જામી, રાખી નથી જરીયે ખામી.

"ભાઇ પાંચીયા ફરં ગામ, આવી પહોંચ્યો હું તેને ધામ.

"દાર નિષેધતું મોટું કામ, ઉપાડીને લીધું છે આ કામ;

"મીઠું છાતું તો લાવતા નીત્ય, હવે લાવજો ખુલ્લુ ખચીત.

"દાર દર કરો ધરમાંથી, મારી સામે ખજુરા વાઢી.

"દાંડી આવો તમે જો કોઇ, ખાદી પહેર્યા વિનાં નવ હોય.

"આત્મ શુદ્ધી જો આપણી થાય, તો તો પાર તરીને જવાય.

દાંડીમાં-૪૧ (ચોપાઇ) તા. ૫-૪-૩૦

દાંડી કીનારે નાતું ગામ, તે તો વહેરાં તણું છે ધામ.

આજે યાત્રા તણું તો મુકામ, બાપુજીએ કીધું છે આ કામ.

ગામમાં તો છે મુંપડા ત્રીશ, કરની કોનાં, ઉપર ત્યા રીસ.

માનવ મેદની દશ હજાર, આની પ્હોંચી સભા મોઝાર.

બાપુ આપ્યા સભાને ધ્યાન, ગાજી સવેં રહ્યાં ગુસ્તાન.

રૂપપતિ રાધવ રાજરામ, ધુન ચાલી રહી આ કામ.

સલાસ્થાને

(સોરઠા)

“કરી આશ્રમનો ત્યાગ, દાડી કઠિ પહોંચીશુ,
 “ન્હોતો મન વિશ્વાસ આજે અહિયા આવશું.
 “કાં તો રસ્તા માલ, અધવચ મુજને રાખશે,
 “આપીશું” ધન્યવાદ, આજે આ સરકારને
 “અતરમા એ આશ, મીઠું ક્યારે લુટીશુ,
 “તે વેળા સરકાર, કેરી કીમત આકશુ
 “કરશુ સવીનય ભગ, ન્યારે આખા હિન્દમા,
 “રહેશે જગમા રગ, ભારત કેરા બાળનો
 “સિપાઇ ને અધિકાર, ન્યાયાધીશને સોંપવા,
 “આજે તો અન્યાય, ગોળી પીયે કાયદા

(ચોપાઇ)

“કરે દેશ તણો સહકાર તેને લુટે આજે સરકાર-
 “આખા છઠ્ઠે દાડીને કીનાર, પ્રશુ ઉતારી દેશે પાર-
 “વીર બનીને આગળ યાય, તેને જોડમા લઈને જાય,
 “સેવા તણુ ફળ નહિ જાય, નકી કરશે ઇંચર રહાય-
 “કુખ સહન કરીશુ જે વાર, ત્યારે યાશુ આપણુ તૈયાર,
 “ભોગ દેશુ જે લાખ હજાર, તો તો ફળશે તેની વાર-
 “મીઠું લેતા મારે છે માર, ત્યારે યાશે લોકો તૈયાર-
 “સુશ્રી વજ્ર થયો આ વાર, તેથી કાલે જશુ કીનાર
 “આ તો ચોપટ કેરા દાવ, ખાશુ એવા ધણેરા ધાવ;
 “તેથી પાસા ફેંકરે શું દેવાય ? દષ્ટએ તો પછી કેમ જતાય ?
 “કુખના દીન એમજ જાય, સુખ આવે પછી ભુલાય-
 “તેમા હસવુ રોવુ શુ હોય, પ્રશુ કરે બીજુ નવ કાય-

પ્રાતઃકાળ

(સોરઠા)

તા. ૬-૪-૩૦

"તારીખ છટ્ટી આજ, કરીએ સ્તુતિ આ સમે,
 "કરશું સતીનય લંગ, મીઠાં કેરાં કારણે.
 "લુટે છે સરકાર, કરોડ છ આ દેશના,
 "અચાવવા તે કાજ, મીઠું લેશું હાથમાં.
 "પકડે ! જો સરકાર, સત્તા કેરાં જોરથી,
 "તો લેશે અખ્યાસ, સાચો થાવાં સારથી.
 "તે કદી જો પકડાય, સરોજની નહિં ચુકશે;
 "દેવા ભોગ હજાર, લાખો કરોડો આવશે.
 "લુટારો કંઈ લાખ, મરશે પણ નહિં મારશે;
 "અહિંસા પર વિશ્વાસ, નિશ્ચય એ નવ ત્યાગશે.

કુરુક્ષેત્ર દાંડીના કીનારે

(ચોપાઇ)

તા. ૬-૪-૩૦

આપુ આત્મા સરોવર તીર, જાણે શોભી રહ્યાં મહાવીર,
 ધીમે પગલે ચાલે ગભિર, આપુ રાખી રહ્યાં છે ધીર.
 સાચે સેનાની નેવું ને ચાર, તેમજ જોનારાનો નહિં પાર,
 ચારે બાજુ ગાજે જયનાદ, છબી લેનારા કરે છે વાદ
 આપુ કરે સમુદ્રમાં સ્નાન, પહેરે લંગોટી ધારીને ધ્યાન,
 તેવી રીતે બધાં મહેમાન, કરી રહ્યાં સમુદ્ર પાન.
 અયં તાપે તપેલું મીઠું, આપુએ મુડી ભરી લીધું;
 ગામ લોકની લુટાં લુટ, મીઠાં મારે તો ઝુટા ઝુટ.
 મીઠું આજે તો અહિં લુટાય, કાયદાનો તો લંગજ થાય;
 આપુ મીઠું લઈને વિદાય, આવી પહોંચ્યા ઉતારા માંઘ.

સોરઠા-ઉતારા ને રથાન, આજે સૌ હરખાય છે;
 આનંદ અપરમપાર, આપુજને જોઈને

દાંડીમાં

(દોહરા)

તા ૬-૪-૩૦

“દારને આ દેશથી, કરળે તેને દૂર,
 ‘તાડીને પણ ત્યાગીને, કાઢે તેના મુળ
 “કાપડ તણ પરદેશતું, પહેરો ખાઠી અંગ,
 “સત્ય અને અહિંસા થકી, લડવું એનાં સંગ
 “સમાચાર પરદેશના, પકડાયે છે વીર,
 “હિતાવળે નહિ પાકશે, રાખો હૃદયે ધીર

(સોરઠા)

‘કરળે સવીનય લગ મીઠું પકવી ધર ધરે,
 ‘રાખીને મન હામ, મરતા પણ નહિ મુકળે
 કાપીયાવાડી વીર, રણક્ષેત્રો પર ઝડુમશે,
 “ધુટાશે દશ લાખ, કાઠારી કાઠારનાં
 “ગુજરાતે પણ હાકે, દરબાર શ્રીની વામતી,
 “આવ્યો કસોતી કાળ, ભારત કેરા બાળને

આંટમાં-

(સોરઠા)

તા ૭-મૈત્રવાર

“આંટે રાખી આટ, લડતીર છો સૌ વીરસા,
 “લેજો મીઠું હાથ, છાતી સરસું આપશો
 ‘સહનશીળ થાળે વીર, પોતીસ પણ પનગી જશે
 “કાલે હું આતીશ, મીઠું લેવા સાથમા
 આ-આ આટ મુકામ, બાપુ બીજી વાર તો
 પેશાવ્યાં ત્યાં હાર, મૃતર કેરા તારનાં
 “રહેશે અમર તો નામ આટ તણી તો આટથી,
 “અહિંસા ને, બલિદાન, મરતા પણ નહિં જીવશે

ધરાસણા સમરાંગણે, માતા ભારતની
મુક્તિ અર્થે તપ આદરી,

જગવાસ એવનાર, દિ'દનું જીવજીવ શીમળી સરોહની નદર !

કુરુક્ષેત્ર ધરાસણના સેનાપતિ

મુન્શીમ વીર
શ્રીયુત ઇમામ માહેમ્!

“બાળક હૃદય સાથ, માતા જેવું સાંચવે;
 “તેવું મીઠું હાથ, મરતાં પણ ના મુકશે.
 “મારે તો પ્રભુ નામ, દાર ગોળા છે નહિં;
 “યારો સ્ત્રી અપમાન, સહન ન કરશે હિંદીઓ.
 આજે મીઠાં માટ, બાપુ સાથે સૌ જનો;
 લીધું જે લેવાય, પોલીસ નજરે ના પડે.
 હસતાં મુખડે આજ, ચાલ્યા ફરકતે વાવડે;
 દાંડી કરે ધામ, બાપુ પાછા આવીયા.

દાંડીમાં-

(સોરઠા)

તા. ૮-૪-૩૦

“દાંડી કરે ધામ, ઝામું ના રહેવાય અહિં;
 “ફરશું ગામે ગામ, છુટું બન્ને આહિથી.
 “લખએ વાવડો હાથ, મરતાં પણ નવ મુકીએ;
 “વીર નર બહુ રીઆય, સાચે સાચાં હોય તે.
 “મારે છે સરકાર, ન્યાય નથી આ રાજમાં;
 “કરશું છાતી આજ, પથર જેવી આ સમે.

સીમરાઈમાં-

(ચોપાઈ)

તા. ૯-૪-૩૦

રામદાસ છુટાયા જે રથળ, બાપુ આવી પહોચ્યા તે પર;
 “છુટાણા ને છુટાશો કંઈક, રાખો મરવાની નહિં બ્હીક.
 “કરો આયનાં પ્રભુની એહ, ગુલામીમાં ન રાખે આ દેહ,
 “નથી લડતા બાપલા સાથ, સામે બહાદુર ઓડીશ રાજ.
 રાતે સજા બરી આ ગામ, બાપુ આવી બેઠાં તે ઠામ.
 “તપ વિના નહિં મળે ફળ, તપે પામ્યાં પાવતી સંકર.
 “તેમ કરે ક્યોટી સરકાર, તેથી વધુ કરે ઓમકાર;
 “ચાવું જોઈએ અલમ બરદાર, મુવા વીણ નહિં ખસનાર.

અબ્રામામાં-

(મદાકાંતા)

તા ૧૦-૪-૩૦

"લુંટી જશે, ખચિત તમને, આજની રાતમાં તો;
 "એ જણીને, જરૂર જુગતું, કામ કીધુંજ મેં તો.
 "મીકું આજે, વરસ ભરતું, લાવીને રાખી લેજો;
 "દાર છોડી, જરૂર ખજુરા, કાપીને ફેંકી દેજો
 "છાપાના તો, ખબર પતરી નોખ ખોટી લીધો છો,
 "તે માટે હું, જરૂર કહું છું, દેશ દ્રોહી બનો છો

કશાહી મટવાડમાં-

(મોરકા)

તા ૧૧-૪-૩૦

"ખુટું મીકું આજ, કુદ્રત કેરું જે ચતુ,
 "કરજો પુનરુદ્ધાર, પુવંજ કેરી રીતનો
 "ખજુરા કેરા મુળ, ખોદી અહિથી કાઢજો,
 "દારના પીનાર દારથી દૂર ભાગજો
 "દાડી કેરે કામ, તારીખ તેરમીને દીને,
 ભરાશે સ્ત્રી પરીવદ, ત્યાં તો બેનો આવજો

પીંજરતમાં-

(મોરકા)

તા ૧૨-૪-૩૦

"બેનો ના કહેવાય, પોતીસને કદી બાયલા,
 "એ તો છે શરમાય તમને હાય લગાડતાં
 "માના કપુત એ બાળ, તેને તો સમજવને,
 "કરશે પ્રભુજી સહાય, ત્યારે તે સૌ સુધરશે.
 "પડશે બદ્ધ બદ્ધ દુખ, તેથી ના કટાળશે.
 "મળશે ન્યારે સુખ, ત્યારે તે નહિ સાંભરે.
 "ધાપે છે મન દુખ, તપતા તમને જોઈને,
 "તડા કેરી માંસ, સદન સ્થિત તો આવશે.

દાંડીમાં સ્ત્રી પરિપદ-

(હરીગીત)

૧૩-૪-૨૦

સ્ત્રીની પરિપદ અહિં મળી, આજેજ દાંડી ધામમાં;
કરે દેશ સેવા કષ્ટ રીતે, એ સત્ય વસ્તુ જાણવાં.
“બાપુ કહે સૌ સાંભળો, બહેનો બળવે કાપ્યું એ;
“દારને કાઢી દેશથી, કાપડ વીદેશીને તજો.
“આઝાદી કરી દેવીઓ. પર હાથ કોઈ ન ચાલશે;
“સરકાર શું કરશેજ તે આજે ન કોઈ કહી શકે
“મુંબઈ તણા આ પત્ર વાંચી દુઃખ દિલમાં ધાય છે;
“બળજબરી કરીને ટોપીઓ શીર ઉપરથી ખેંચાય છે
“અહિંસા તમે જો ત્યાગશે, તો કાપ્યું સિદ્ધી નહિં થશે.
“મારા જીવન સંગ્રામનો, અહિં અંત છેલ્લો આવશે.

દાંડીમાં છેલ્લું પ્રવચન-

(ગોપાલ)

૧૩-૪-૩૦

“આત્મશુદ્ધિ તણું સંતાહ. આજે પુરું અહિં તો ધાય.
“કાપડીયા તો કરે છે વિચાર, માસ ત્રણ કે પુરા બાર
“યશો પ્રગતી ન્યારે જરપુર, ત્યારે આવશે એને શર
“કાપડ પુરું પડે ન જો બાઈ પહેરો લગોટી તે વેળાય.
“મીઠામાંથી તો જળ કરોડ, દારમાંથી પચીશ કરોડ.
“કાપડમાંથી કરોડ સાઠ, ઝિંવી રીતે પડો તમે પાઠ.
“તમે રાખજો એટલું ધ્યાન, આવે સસાહ કેરું જ્ઞાન.
“છેતરપીડી જો કરશે કાપ, તો તો આત્મ શુદ્ધિ નવ હોય.
“લેશું શાંતિ યકી સ્વરાજ, અશાંતિથી યશે મુને દાજ
“તે વેળાએ હું મીઠી આંખ, લઈ લઉં છું રામનું નામ
ચોરસ-કરને, પ્રશુજ સહાય દાંડી હવેથી છોડશું
આજે તો અન્યાય ચાલી રહો છે જગતમાં

ઉંબેરમાં- (હરીશીત) ૧૫-૪-૩૦

“મણીલાલ ગાંધીએ બનાવ્યા છે અમર આ આમમાં.

“મીઠું પકવળે જઈ તમે, બલે પ્લોંચીએ પ્રભુ ધામમાં.

“ગુજરાત ફેરે આંખોથી, આ લડત ચાલુ થઈ.

“નહિં છોડશે તેનેજ તો, દઈને દગો ગુજરાતથી.

દાંડીમાં સમાચાર- (સોરઠા) ૧૫-૪-૩૦

બાપુ જવાહીર જાય, આજે પોલીસ હાથમાં.

“એવાં જવાહીર લાખ, છુટારો આ દેશનાં

“ધારી રાખો ધીર, બળ ઝામું હવે આવશે.

“નકી હવે સ્વરાજ, બહેલું ધરમાં લાવશું.

વેંજલપુરમાં સ્ત્રી સભા- (સોરઠા) ૧૫-૪-૩૦

“સ્ત્રીઓ સેવા કાજ, આજે ભારત દેશમાં.

“છે પ્રભુ કેરો હાથ, આમાં તો નકીજ એ.

“કરશે ન્યમ ગુજરાત, બીજાં દેશો શીખશે.

“પકડે બલે સરકાર, ત્યારે ધ્રુવર જાગશે.

વેંજલપુરમાં સ્વ. સેવક પરિષદ (સોરઠા) ૧૭-૪-૩૦

“સેવા માટે આજ, આપણુ સૌ ભેળા થયાં.

“સેવા કષ્ટ રીત ચાય, આજે અહિંયા શીખશું.

(મંદાકાતા)

“ભાગે છે ને, પશુ. બળ થકી, હાડકાં ખોપરી તો;

“એ સુણીને, સકળ જમમાં, વીર સૌ જાગશે તો;

“ઘુરી જાશે, જરૂર સહુએ, કાયદા એ સમે તો;

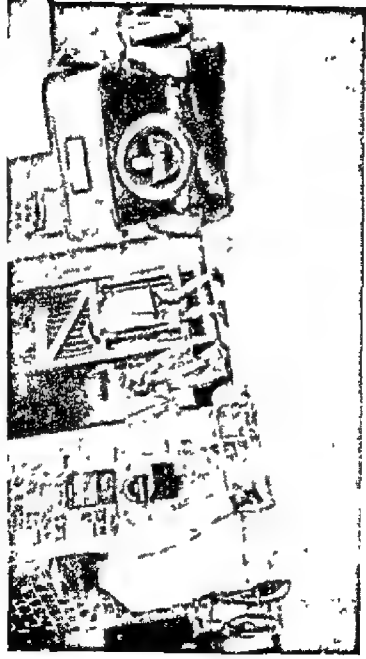
“એ વેળાએ, જગત કરતા, નિંદ જ્ઞાની લીધે તો.

પરદેશીઓની બેડીમાંથી હિંદુ માતાને ઊંડા-
વવા માટે ગજવૈભવ સમા સુખને સાત મારી

અમીર માટે બેળ ધનનાર રાષ્ટ્રના
પ્રેમિત જવાહરલાલ નહેરુ!

હિંદમૈયાના પ્રાર્થ સમા, જગતવંદ્ય

મહાત્મા ગાંધીજીને જે સ્થળે પૂર્ણ છે, તે યરવણની જેલ.

ઉરડીમાં-

(સોરઠા)

૧૮-૪-૩૦

હવે આસને આજ, બાપુ અહિં બીરાજતાં;
 "બાપુ કહે મીઠ કાજ, તમે કાંઈ કીધું નથી.
 "ભુવેને જવાહીરલાલ, મીઠાં માટે કેદમાં.
 "તો રાતે શરમાવ, જાતા આજે જેલમાં.
 "ન્યાયી નથી આ રાજ, અધા ધુધી આહી છે.
 "કાકુ માફક આજ મરડી નાંખે આંગળા

બારડોલીમાં-

(હરીગીત)

૧૯-૪-૩૦

"સરદાર વલ્લભલાલને, તમે મોકલ્યો છે કેદમાં
 "દષ્ટ નામના સરદારની, સેવા કરાવી ગામમાં.
 "છોડાવશો ક્યારે તમે, આ વાતને નહિં છુલ્લશો.
 "તમે ગાવ છો ગાયન મહિં, નાના હવે તો હારશો.
 "દાર મીઠાને કાજ કદી જો પ્રાણુ જાયે આપજો.
 "કાપડ વિદેશી દેશનું, ધર માહીં જરી ના લાવશો

મુંબઈને સંદેશ-

(સોરઠા)

૨૦-૪-૩૦

"મુંબઈ કેરે ધામ, હમણાં નહિં આવી શકું;
 "કરજો સારાં કામ, જગમાં રહેશે નામના.

ચીતાગોંગ માટે-

(સોરઠા)

૨૧-૪-૩૦

"અહિંસા કેર માન, અહિંસા સૌ નહિં પાળશે.
 "તેથી તો સરકાર, ફાવી જાયે જગતમાં.

મુરતને આંગણે-

(સોરઠા)

૨૨-૪-૩૦

"પટેલ તણી સખા માંચ, બાપુજી બોધ આપીને,
 "તેમજે સી સખા માંચ, બાપુજી લલકારતા.

પનારમાં-

(સોરઠા)

૨૫-૪-૩૦

બાપુજીને મીઠા, આજે અદિં દેખાડતાં,
ગામ તથા સૌ લોક, હવે માંદી તો રાયતા.
"મીઠા કેરે કાજ, પોથીસ અન્યાયી બને.
"પકડી લલે લાઇ જાય, માર ન મારી એ શકે
"મુતર કાતો રોજ, કાપડ એનું બનાવજો,
"લણતર છોડે આજ, સરકારી શાળા તથાં.

છરવાડામાં-

(સોરઠા)

૨૬-૪-૩૦

"મીઠા કેરો ચોર, નામ તમે જે પાડ્યું,
"તેથી હું દરખાઇશ, હવે ના કહેશો મહાત્મા
"ધરાસથાની પાસ, મીઠા કેરો કુગરા.
"લુટીશ હું તારાગ, થોડા દીનમાં ત્યા જઇ,
પાછા ફરી વસસાડ, આવી પહોંચ્યા ગામમાં
આવી સલાને સ્થાન, બાપુજી બોધ આપતા.
"રમણીકસાલની જેમ, જ્યારે જશો જેલમાં
"આશો ગોળી ધાવ, જ્યારામ જેવા સૌ તમે
"ખજુરાં કેરા ઝાડ, નીચે દુખાવે જે ગયો;
"સાચો વીરુદાસ, તેવી રાત સો મરો.

બીલીમોરામાં-

(ચોપાઇ)

૨૬-૪-૩૦

"ઓડીનંસ કાઢશે રોજ, છાપા ફરી દેજો સદુ બંધ.
"હવે વીરસા પડશે જહાર ધારા સમા ફરી મોઝાર.
"લખી નાખ્યો છે પત્ર એક, હવે રાખ્યું નહિં બીક;
"રાત્નનીતિ તમે પસંદાવી, વાપસ પદ દીડું કુદાવી.

ધરાસખાનો સંકલ્પ-

(ભુજંગી)

૫-૫-૩૦

"જશુ દીન થોડાજમાં મીઠા માટે, અમે તો ક્યુ" છે નહીં શીર સાટે
 "અરે! ભુદમ કેવા કરે છે સીપાયો, નથી ન્યાય આજે ખરે છે લુટાયો.
 "લખી નાંખુ છું પત્ર હું એક આજે, ખરે રાજનીતિ તમારીજ લાજે.
 "પ્રજાની પરે ભુદમ કેવાં કરો છો, લઈ લાડીઓ હાથ માંડી ફરો છો.
 હતી રાત આજે અરે હાથ કેવી, પડી ધાડ આજે અહિં રાત માંડી.
 સુતાં ન્યાં હતાં બાપુજી ઓરડામાં, ત્યાં આવી પોંચીજ પોલીસ તેમાં.
 નથી ઉંઘ આજેજ બાપુને આવી, ધરી ટોચની લાછટ ત્યાં મુખ સામી.
 કહે ધ્રુજતાં ધ્રુજતાં ન્યાય મુતિ, ધરીશું તમેને અમે કાયદાથી.
 "પુછ્યું બાપુએ હોય વાંધો ન કાંઠી, કરી હું લઉં અહિં દાતુણ પાણી.
 "ખુશીથી" મળ્યો જવાબ ત્યાં એજ ટાણે, કરે કામ બાપુજી નિત્ય પ્રમાણે.
 "લઈ ફેલ બાપુ કહે છાપી દેખે! બીજું છે પડ્યું તેજ સંભાળી લેજો.
 "ફરીને પુછ્યું બાપુએ વાર છે કે? મળ્યો જવાબ ના ના જવું એક વાગે
 "ભજ્યું" અમે પાંચ મીનિટ અહિં, પ્રભુજી તણાં ગુણ લેશુંજ ગામ.
 "અલાબ્યું તયાં વૈધ્યવ કોને કહીએ, પ્રભુજી સદા રાખશે તેમ રહીએ.
 બધું ગામ જાગી ગયું તેટલામાં, કરે ચોકીદારો બધે હેરફેરા.
 લઈ બાપુને મોટરે દોટ મુકી, બધી પોલીસો ચાર બાલુએ ઝુંકી.
 વળાવી ફર્યા ગામનાં લોક પાછાં, દુઃખી થાય સૌ જોઈ પર્યુકુટીમ
 દીસે ના, દીસે ના, પ્રભુજી અમારા, રહ્યું ગામ મેણું કપાળે હમારા.
 કસ્તુરખાનો સંદેશ-

(ભુજંગી)

૨૬-૫-૩૦

"તમે ધીરતા રાખીને સર્વ" રેખે, પડે દુઃખ તે સર્વને સાંખી લેજો
 "કરો કે'ક આજે તમે દેશ માટે, ચલાવો તમે" લડતને શીર સાટે
 સોરઠાન્યરવડા ફરી જેલ, બાપુને ત્યાં લઈ ગયા.
 કીધો કંઈ ના ન્યાય, પુરી રાખ્યા જેલમાં

ધરાસણાં પર કૂચ અબખાસ તેવબજી (ચોપાઈ) ૧૨-૫-૩૦

"મહાત્માનું અધુરું કામ, અમો પુરું કરીશું તમામ.

"કદી મોત મારું ને યામ, તો તો હિન્દ સ્વતંત્ર થાય

"લખ્યો પત્ર મુને સરકારે, તેનો આપ્યો પ્રતિ ઉતરે.

"કરી શકુ નહિં ફેરફાર, નથી મોત તણી દરકાર.

વીર સૈના! થઈ તૈયાર, કરતુરખા તો, દે આશીર્વાદ

સૈના આત્મી છે જે ફલાંગ, પોલીસ આવી લખને ડાંગ

"સવે" બોલી ઉઠ્યા તે વાર, નથી પાછાં અમે ફરનાર.

થઈ ધરપકડ તે વાર, બન્યા બેલ તણાં મેમાન.

-ધરાસણાની કુચ પર સરોજની- (સોરઠા) ૧૩-૫-૩૦

સખરસ માટે ધાડ, સરોજની ધેરાય છે,

જે મુખમાં રહેનાર, આજે તપે છે તાપમાં

પોલીસની સખતાઈ, પાણી પીવા ના દીએ;

એવી આ સગ્કાર, પકડીને છોડી દીએ.

તેથી તો ફરી વાર, ઇમામ, નરહરી સાયમાં

ચારે દીશાથી ધાડ, તેમાં સરોજ લુટાય છે.

ઇમામ ને, મણીલાલ, બેગા ત્યાં પકડાય છે.

પછી તો કાબો ફેર, વાંચ્યાથી દુઃખ થાય છે.

આપુનો સંદેશ- (સોરઠા) તા. ૯-૪-૩૦ નો લખેલ

"બસિદાન વીણ સ્વરાજ, ટકશે નહિં ના કો દીને

"રાખો પ્રભુ પર આજ, એજ આપણને તારશે.

"મેં કીધું, બહુ વાર, કાપડ દાર ત્યાગ્યો.

"તેમજ સધળો કામ હળો મળીને સૌ ચાલ્યો

હરી-દર પ્રી પ્રેસ ૧૮૧ બખરગેટ રફીટ હાઉસ, મુબમ.

શ્રીમતી કમલાદેવી ચટ્ટોપાધ્યાય

મુંબઈ પ્રાં. કેંઝેસ કમીટી

તથા

અખિલ ભારત સ્વદેશી સભાએ

પ્રસશા કરી ભક્તિભણ કરેલી

આજે દરેક દેશ નેતાઓ તથા

હજારો હિંદીને ઘરે વપરાતી

હિંદની સર્વોત્તમ

અંબર ટીપ્સ ચાહા

અને

શુદ્ધ કૌશી

હવે દરેક દેશ પ્રેમી હિંદીને

ઘરે હોવી જોઈએ.

દરેક દુકાનદારને સાંચી મળશે.

અંબર ટીપ્સ ટી કું. લીમીટેડ.

અંબર ટીપ્સ બીલ્ડીંગ, મુન્ડા ભા પાગ્ગી

મુંબઈ, ૮.

ટેલીફોન નં ૪૨૩૯૬